

Homage a Lantos Ferenc

Szín Forma Tér
Geometrikusok a Pécsi Galéria m21 kiállítótermében

Lantos Ferenc, a közelmúltban elhunyt pécsi alkotó szenzációs művész volt. Előtte tisztelig – a szelleméhez közeli műformában – harminchét művész a Zsolnay-negyedben rendezett tárlaton. Katalógusuk alcíme, a *Geometrikus tendenciák a kortárs magyar képzőművészetben*, nyíltan kijelöli azt a húzóáramlatot, amelynek mesterei és tanoncai néha ugyan kevesebb fényt kapnak, mint amit értékük megkövetelne, de a tartós jelenlét tagadhatatlanná teszi voltukat. Avval, hogy vannak, valamiképp a geometria álorcájában megjelenő letisztult gondolkodás, konstruktív léthagyomány is teret nyer.

Kétségkívül, itt-ott nyomokban föl villan a huszadik század nagy magyar művészeihez fűződő termékeny kapcsolat – elég legyen itt Kassák Lajos és Moholy-Nagy László hatását említenem (az előbbi Fajó Jánosnak, az utóbbi Mengyán Andrásnak volt papája) –, ám az átszellemítés hatékonysága számít. Az, ami a szigorúnak is mondható irányzaton belül egyedivé teszi a műveket.

Ha a száz év előtti orosz avantgárd jelesei re gondolunk, a művészházaspároknak épp most van a bécsi Kunstforumban kiállítása, a vonal és a négyzet forradalmában (El Liszickij, Malevics) az újító szándékon kívül ott volt a társadalomra hatást gyakorolt hasznosság is. Kassákék, Bortnyikék is ugyanebben a jegyben alkottak, de az ősök forradalmi láza mára letisztult.

Megzabolázódott a szabadság tereit mindig „téres játszma”knak” tekintő gondolkodás? Inkább a szép rend, a harmonikus rendezettség ígézetében átalakult. Néhol – ebben zseniális Haraszty István mobil-szobrászata (lásd a *Hejlezkedők I.*-et (2009) – a játékosággal, a meg-hökkentéssel karöltve, a krómácel felületeken mozgó golyók metaforájával közvetít eleméntáris erejű, ha kell társadalmi töltetűnek is mondható élményt.

Itt-ott még föltűnik a szépség-arzenálon túli mondanivaló – jellegzetes példája a költő szenvedésfokozatait plasztikai élménnyé formáló Heritesz Gábor-relief (*Emlékezőv. J. A.-ra*) –, de a geometrikus összegészt jobbára a mértani „hüvösség” ellenére is a szín és forma nyugodt változatossága jellemzi. Ami nem egyszerűség, hanem – akár a szerkezeti robanást, de (Mengyán András: *In memoriam Kazimír Malevics*, 2015), akár a színes fémle-

mezbe vágott nyílásokat, ég-ablakokat tekintve (Ingo Glass) – az anyag adta lehetőségek intenzív kihasználása. Mengyán a reliefsjén és vegyes technikájú kocka-ábráján játszik fény-nyel, Sz. Varga Ágnes szénfekete, mert valójában szénrel készült grafikáin, Bohus Zoltán ragasztott üvegtesteiben (*Titokkristály*, 2010).

Fajó és Zalaváry József nyújtott acéloszlopai, mert a palást egyben lélektükör is, éppúgy fényittas testek, mint NAGÁMI elegáns kompozíciói (*Tér-függő*, 2014) – nagy szó, mert a fa polírozása más, mint a fémé – vagy Józsa

2013) – a mű nemrég Berlinben is nagy sikerrel szerepelt – exkluzív darab.

A főtiekből is kitűnhetett a műfajok sokszínűsége, hiszen a geometrikus (konstruktív) élményekkel – az organikus bartóki eszmélést (*Cantata profana*) némelykor egy egyzaktabb-filozofikusabb bartóki gondolkodásra váltva (*Zene húros-, ütőhangszerekre és cselesztára*) – a festőművész és a grafikus éppúgy meg van áldva, mint a szobrászművész. Ki ne értené a konstruktív szerkezetbe némi organikus felhangot is belopó Deim Pál (*Kocka*, 2006) és Balogh László (*Formabontás*, 2013)

Aknay János: Emlék – diptichon (2015)

Bálint (*Brancusi emlékére*, 1992) avagy Lux Antal fémszobrai. Fábián Zoltán négyzetlemezeket ritmikusan megkeverő reliefsje éppúgy fénykibocsátó elem – a művész csaknem monokróm festményeiről is essék szó –, mint Segesdi György tompán is ragyogó rozsdamentes acél-domborműve (*Síkok találkozása*, 1985), az ugyancsak nyers fényben égő Friedrich Ferenc-korongról (*Esemény*, 2003) nem is beszélve. Ézsaiás István sötét homorú acélszalagon meghintáztatott fehér hengere (*Concret I.*,

üzenetét – nagy öröm, hogy a pécsi seregszemlén élő klasszikusaink is jelen vannak –, ki mondana ellent a gondolati szikárságot rendharmonizációvá emelő, fehérségében tisztaságot sugalló formáknak (Serényi H. Zsigmond: *Belső térben*, 2011).

A festmények közt tovább tallózva jól látni, hogy a geometrikus indítatás hányféle formában, más-más szerkezetet előhívva – pontosabban rá támaszkodva – jelenik meg. Aknay János emlékezésrétegét a szentendrei hagyó-

mány (tornyok, kapuk, házfalak) uralja, ami területi kiterjesztésben ugyancsak eleven szépség rögzítője (*Eszéki katedrális*, 2015). Jarmeczky István akril-vászon sorozata (*Átjárók I–IV*, 2015) az oszlopok színekombinációjában s egymásba való áttűnésében éppúgy föl villantja a bibliai szimbólumot, mint a szobrász, Kalmár János unikumnak tetsző, mennyezetről alálógó hatalmas textilkapuja (*Ösvény I–V*, 2014). Szlabey Zoltán tőrőlél nyilainak szerkezetet involváló kontrasztja, Trombitás Tamás rajzolt, hasított húrjainak felületet borzoló játéka egzaktnak énkép.

A tárlat talán legnagyobb hatású vászna, az *Idő és tér nélkül* világosan jelzi Konok Tamás, a mesterek mestere zenei fogantatású, ritmusváltásokkal és kalligrafikus bűverővel bíró élményét, míg a szín-kavalkád professzora, Nemcsics Antal épp a négyzetet átvilágító négyzet (*Diód harmónia*, 2013) „hüvös” mértaniságában fogalmaz meg hangulaton túli létegazságokat. Hérics Nándor *Párhuzamos találkozásokaiban* (2012) a sugárzó fényrács más-más módon világítja át a négyzeteket, míg Halmi-Horváth István a vertikális sávok egymásutániságában valaminő stabilitást revelál (*Színstruktúra*, 2013). A csaknem monokróm felület faktúrája (Jancsik Károly: *Szővedék*, 2011; Nagy Barbara: *Tükör – Kép*, 2014) ugyanúgy érzéki tartományok kivetítője, mint Nemes Ferenc *Turbulens káosza* (2013).

A körkörös játék, fókuszban a színes körökkel, Dévényi János műveinek sajátja, és hiába zengi harsányan fölbolydult művének címeiben Lukoviczky Endre, hogy *A konstruktivizmusnak vége* (2014), másik művében (*A kocka el van vetve*, 2014) maga is szívesen áldoz eme meghatározó irányzatnak-gondolkodásmódnak. A térbelakási kísérlet természetesen más-más módon megy végbe Dargay Lajos finoman kidolgozott kinematikus szoborkompozíciói (*Spatium et Speculum*, 2006), Budahelyi Tibor elegáns acélkürtői (*Ivelt háromszög és hatszög*, 2000), Bojtí András és Botos Péter függesztett s álló, illetve „testes” vagy „átlyuggatott” acél és üveg plasztikai révén. Kele Antal Artformer rozsdamentes acélerdőjének fái (*Elágazások I–IV*, – 2004–2014) az organikus élményt technikai jellegű átváltozásokkal teszik modern gépvilágunk színönimájává.

Szakolczay Lajos

MAGYAROK FÓRUM A MŰZSÁK GYERMEKE

László Színészképző Stúdiója. És ahogy már említettem, apám volt, aki elkísért oda és ő volt a leginkább meglepett, mikor fel is vettek. Az ottani színészképzőt 1995-ben végeztem el. Ott nyolc évet játszottam, majd a tatabányai színháznak lettem a tagja, sokáig nem hívtak el kőszínházba, ezért a székesfehérvári Kodolányi János Főiskolára jelentkeztem, ahol idegenforgalmi közgazdászdiplomát kaptam. Tehát ez a művészettől más irányba vitt el. Így az agyamat eléggé sikerült két féltékére osztanom...

Erre a témára még rátérünk, de előtte beszéljünk arról, hogy egri tanulmányai alatt színpadon is kellett játszania?

– Sokat statisztáltam, s első szöveges szerepem a *Tévedések vígjátéka* porkolábja volt. Nagyon izgultam, mikor először a közönség elé léptem. Annyi volt a szövegem: „igen nagyúr”. Amikor elhangzott a végszó, hogy „vedd őrizetbe, porkoláb”, hatalmas szünetet tartottam, mert nagyon felkészültem erre az egy mondatra. Sok másodperc telt el, ami a színpadon rengeteg idő. Már sügtak is nekem. Végül, határozottan kimondtam azt az egy mondatot, mire kollégáim befordultak a kulisszák felé, és nevettek. Izgultam is, mert akkor voltam 18 éves.

Augusztus végén kerültem Egerbe, és szeptemberben volt ez az előadás. Visszatekintve azt mondom, hogy ez a szerep semmiség volt, de nekem akkor az mindent jelentett. Kihívást, ugródeszkát, és én ebbe az egy mondatba beletettem az „egész életemet”.

Mennyiben más vidéki társulatnál dolgozni, mint a fővárosban?

– Nagyban különbözik a két művészi életforma. Vidéken a társulat tagjai szinte állandóan egymás közelében élnek, dolgoznak. 10-től 14 óráig próbálnak, majd többször együtt ebédelnek, s 18 órától vagy előadásuk van, vagy újra próbálnak. Egy kis városban mindenki ismer mindenkit, így a színészeket is. Nagyon szerettem Egerben lenni, számomra az jelentette az igazi iskolát. Sokat tanultam ott – többek között – Szegvári Menyhért rendezőtől és Dánffy Sándor színművésztől. Pesten már korántsem olyan nyugodt az élet. Itt állandó rohanásban élünk, azért, hogy biztosítsuk a megélhetésünket.

Amikor felkészül egy szerepre, el is olvassa a darab keletkezésének történetét?

– Amennyiben lehetőségem van rá, olvasok a mű létrejöttétől, az adott kor társadalmáról.

A zenés produkcióknál egy énekszám után nehéz prózára váltani?

– A premieren igen, mert akkor eléggé izgul mindenki, feszültek is vagyunk. Ha már sokszor játszom a művet, akkor fokozatosan alábbhagy a feszültség, és így könnyebben megy az éneklés után a szövegmondás. Említette, hogy elvégezte a székesfehérvári főiskolát, és tudtommal szállodában is dolgozott. Milyen munkakörben?

– Recepció voltam és vagyok is a színház mellett szállodákban. Nem szeretek panaszkodni, de tény, hogy a sok próba és előadás miatt nem tudok szinkronmunkát vállalni. Tehát estig játszom, majd átmevgyek a szállodába, és reggel visszatérek, a színházban tusolok. Amíg bírom, addig így élek.

Már a celebek is színésznek mondják magukat

Milyen a színészek társadalmi megbecsültsége?

– Nem olyan, mint régebben... Sajnos ma szinte mindenki színész akar lenni. Korunkban az a színész, akit állandóan látunk a tévében, a mozikban. Aki a „csapból is folyik”. Sőt már a celebek is színésznek mondják magukat. Úgy akar mindenki szí-

Vásári Mónikával a Doktornőknél

nész lenni, hogy közben hiányzik a fiatal generációból – azért akadnak kivételek – a színház, a színpad, a kollégák iránti tisztelet. Nagyon sajnálom, hogy ez így alakult. Nem az én tisztem megítélni azt, hogy a mostani színiskolákban mit és hogyan tanítanak. Azt látom, hogy nagy mellénnyel jönnek a frissen végzettek, minden szerepet el akarnak játszani. Persze én is azt mondtam fiatalon, hogy ide nekem az oroszánt is, de közben hihetetlen tisztelet volt bennem – ahogy ma is – a színpad és a kollégák iránt. Az is lehet, hogy amit mondtam, csak Budapestre jellemző, mert vidéken ilyen mentalitással nem találkoztam.

Hogyan került kapcsolatba a Turay Ida Színházzal?

– A 2000-es évek közepén szerepeltem először a Turayban, mégpedig a *Négy évszakaiban*, ami pontosan annak az orosz népmesének, a *Tizenkét hónapnak* az átirata, amiről már beszéltem. A darabot Nyíró Bea rendezte, s neki mutatott be Borbély Krisztina színésznő, koreográfus, akit még Tatabányáról ismertem. Ezt követte egy másik mesedarab, majd jöttek a felnőtteknek szóló előadások. 2010-től csak a Turayban játszom. Számomra a színház a minden. A színház miatt sírok, a színház miatt nevetek. Miatta boldog, vagy boldogtalan vagyok. Egyszerre szerelmem és ellenségem.

Karácsonykor is dolgozik?

– Színházi munkám nem lesz. De lehet, hogy a szálló-

dába, ahol éjszakánként dolgozom, be kell mennem 24-én, de 25-ét és az azt követő pár napot, szerettem körében töltöm.

Mit gondol, mennyire üzletiesedett el a szeretet ünnepe?

– Ezt nem tudom... Azt látom, hogy az emberek már most elfoglalják a legnagyobb bevásárló központokat. Az lett a fontos, hogy minél drágább, minél nagyobb ajándékot vegyenek. Hiába, igazi fogyasztói társadalom lettünk. Sajnos, úgy veszem észre, hogy az emberek többségének az a lényeg, hogy minél nagyobb ajándékot kap vagy ad. Ahelyett, hogy tényleg a szeretet, a család együttléte, a nyugalom, a karácsonyfa fényei és persze a jó kis karácsonyi vacsora lenne a lényeges.